

Foaia Școlară

Revistă pedagogică-culturală

Organ oficial al revizoratului școlar de Bihor.

CUPRINSUL :

Pactul Briand-Kellogg	<i>G. Sofronie</i>
Dascălul Codruț	<i>G. Tulbure</i>
Munca Manuală	<i>Nic Ilie</i>
Principiul intuiției în școala primară	<i>Gavril Floruțiu</i>
În jurul unei lecții de gramatică	<i>G. Pâslă</i>
Cetirea în școala primară	<i>C. Bunea</i>
Partea oficială. — Reviste	

Redacția și Administrația :
Oradea, Revizoratul școlar.

Redactori:
P. Coroiu și C. Bunea

COLABORATORI:

Anghel Nicu, Apostolescu Nic., Anastasiu C., Bota Gh.,
dir. șc. normale Oradea, Barbulescu Ion, Gh. Bordaș,
Chirătescu I., Dan Pompeiu, insp. școlar, Druța Fl., Fritea
Aug., prof. șc. normală, Fîru N., Floruț G., Hăgiu N.,
Bille N., Mascăș I., Marinescu D., Moțu Gh., Muntean C.,
Prodan Fl., Panaitescu Marin, Oros Gavril, Păslă Gh.,
Riza Alex., Radu Ștefan, Speranță Eugen, conf. acad.
drept Oradea, Sala Al., Sofronie Gh., conf. acad.
drept Oradea, Sorescu A., Tulbure Gh., inspector școlar,
T. Teodorescu., Turturescu N.

Revista apare lunar, cu excepția lunilor
Iulie și August.

Foaia Școlară

Revistă pedagogică-culturală

Organ oficial al revizoratului școlar de Bihor.

Pațul Briand-Kellogg.

de George Sofronie.

(Ctinare)

II.

Cu o săptămână mai târziu, la 26 Maiu, ajungea la Washington și ultimul răspuns, cel japonez. Foarte concis, de o perfectă cordialitate, el accepta în principiu, ca și celelalte Puteri, propunerea Kellogg. Dar ca și răspunsul francez și cel englez, el făcea rezerve în ceea ce privește dreptul de legitimă apărare și în ceea ce privește „obligățiile rezultând din tratatele, destinate să garanteze pacea publică, ca *Covenantul și acordurile de la Locarno*.” În general, se poate spune, că dacă răspunsul italian a fost considerat ca un ante-proiect al răspunsului englez, acesta japonez era inspirat din ideile călăuzitoare ale notei engleze, ceea ce dădea acesteia, o mai mare autoritate și clarifică în acelaș timp, situația.

*

Odată depuse răspunsurile Puterilor, sesizate prin nota americană din 13 Aprilie, începe ultima fază din dezvoltarea negocierilor care au dus la încheierea și semnarea Pactului de la Paris. Succesul final era natural, pentru că o idee mare, termină prin a triumfa, — cu toate obstacolele ce i se opun — când este servită de persoane cu vederi largi, dotate cu voință de neînfrânt și pentru că, cum spune N. M. Butler, în politică nimic nu este neconciliabil, ci totul este chestie de măsură, de sânge rece, de bună voință.

Conformându-se notei conciliatorii a Imperiului Britanic — și aceasta trebuie considerată ca o vizibilă manifestare a dorinței de apropiere din partea guvernului de la Washington, — mergând apoi la școala de la Locarno, cum îl sfătuiseră Prof. Shotwell, Secretarul de Stat american reia discuțiile sale anterioare cu Franța. Dar de această

dată, în răspunsul său din 23 Iunie 1928, guvernul Statelor-Unite — dorind concilierea și succesul, care va fi al umanității — vorbește cu multă înțelegere de *legitima apărare*, de *Pactul Soc. Naț.*, de *acordurile de la Locarno*, de *tratatule de neutralitate*, de *relațiunile cu un Stat violator al tratatului*, de *universalitate*, adică de toate punctele litigioase din contra-proiectul francez din 20 Aprilie. Era manifestarea convingerii, că dacă se poate refuza Franței un angajament bilateral, nu se poate încheia fără Franța, un angajament plurilateral pentru abolirea războiului.

De reținut din nota americană din 23 Iunie: „*În ceea ce privește acordurile de la Locarno, sentimentul guvernului meu a fost delă început, că participarea la tratatul contra războiului, a Puterilor care au semnat acordurile de la Locarno, printr'o semnătură dată imediat sau mai târziu, ar răspunde tuturor necesităților practice ale situației, pentrucă, în acest caz, nici un Stat nu ar putea recurge la războiu călcând acordurile de la Locarno, fără a cădea în acelaș timp, tratatul contra războiului, dând astfel libertatea lor celorlalte Părți Contractante față de Statul în rupsură de tratat.*”

Astfel guvernul Statelor-Unite primea în mod favorabil ideea, — conținută în răspunsul francez din 20 Aprilie, — ca toate Părțile acordurilor de la Locarno să poată fi în numărul *primilor semnatori*, ai tratatului propus pentru renunțarea la războiu. Era o satisfacție dată propunerii franceze, prin părăsirea unui principiu din prima propunere americană. În consecință, Regele Belgiei, Președintele Republicii Ceho-Slovace, Președintele Republicii Polone, se găseau înscriși printre Șefii de Stat, care au decis de a încheia tratatul de renunțare comună la războiu, ca instrument al politicii lor naționale.

În acelaș timp, se propunea de asemeni, să se înscrie printre primii semnatori, Dominionurile Britanice și India. Fapt semnificativ, pentrucă — cum afirmă nota americană — prin această procedură „*se va aptopiu, mai mult decât la orice alt moment din istoria lumii, ora în care aspirațiile seculare ale genului uman spre pacea universală, vor găsi în fine realizarea lor pe terenul practic.*”

Satisfacțiile astfel acordate politicii franceze — salutate de mare parte din presa americano-engleză, care vedea în nota Kellogg dorința de a se împiedeca războiul între națiunile civilizate, de a se proteja rasa albă contra propriei auto-distrugerii, de a se salva viitorul elitei popoarelor (*Daily Telegraph*, *Observer*, *Times*, etc.) — permisă de a se localiza ulterior și ultimile dificultăți. Și astfel, după noi discuții, se ajunsse — luându-se act de *rezervele franceze* și de *cele britanice* — la actul final, semnarea *Pactului de la Paris* — localitatea de semnare fiind propusă de Kellogg — la 27 August 1928.

Textul definitiv¹⁾ propus spre semnarea reprezentanților Marilor Puteri, celor locarniene, Dominionurilor și Indiei, care apare ca un text de *tratat multilateral de renunțare la război*, poartă pecetea americană; dar fiind rezultatul unui compromis, fruct al numeroaselor negociațiuni, are unele rezerve de proveniență europeană. Ca și Pactul din 28 Iunie 1919, al Societății Națiunilor, și acesta din 27 August 1928 — ambele tinzând, în ultima analiză, la consolidarea păcii — este astfel rezultat al concilierii a două concepții, a două mentalități: cea americană și cea europeană.

Astfel pentru prima dată, într'un Pact solemn, Marile Națiuni și-au angajat onoarea lor spre a repudia războiul, ca instrument

1) Texte du traité plurilatéral de renonciation à la guerre: Art. I) „Les Hautes Parties Contractantes déclarent solennellement au nom de leurs peuples respectifs qu'elles condamnent le recours à la guerre pour le règlement des différends internationaux et y renoncent en tant qu'instrument de politique nationale dans leurs relations mutuelles.

Art. II) Les Hautes Parties Contractantes reconnaissent que le règlement ou la solution de tous les différends ou conflits, de quelque nature ou de quelque origine qu'ils puissent être, qui pourront surgir entre elles, ne devra jamais être cherché que par des moyens pacifiques.

Art. III) Le présent traité sera ratifié par les Hautes Parties Contractantes désignées dans le préambule, conformément aux exigences de leurs Constitutions respectives et il prendra effet, entre elles, dès que tous les instruments de ratification auront été déposés à Washington.

Le présent traité, lorsqu'il aura été mis en vigueur ainsi qu'il est prévu au paragraphe précédent, restera ouvert aussi longtemps qu'il sera nécessaire pour l'adhésion de toutes les autres Puissances du monde. Chaque instrument établissant l'adhésion d'une Puissance sera déposé à Washington et le traité, immédiatement après ce dépôt, entrera en vigueur entre la Puissance donnant ainsi son adhésion et les autres Puissances Contractantes.

Il appartiendra au gouvernement des États-Unis de fournir à chaque gouvernement désigné dans le Préambule et à tout gouvernement qui adhérerait ultérieurement au présent traité, une copie certifiée conforme du dit traité et de chacun des instruments de ratification ou d'adhésion. Il appartiendra également au gouvernement des États-Unis de notifier télégraphiquement aux dits gouvernements chaque instrument de ratification ou d'adhésion immédiatement après dépôt.

En foi de quoi, les plénipotentiaires respectifs ont signé le présent traité établi en langue française et en langue anglaise, les deux textes ayant force égale, et y ont apposé leurs cachets*.

Acest Pact a fost semnat de către: Germania, Statele-Unite, Belgia, Franța, Marea-Britanie, Dominionurile sale, Italia, Japonia, Polonia, Cehoslovacia; după câteva zile au aderat peste treizeci de State printre care sunt de semnalat: U. R. S. S., Bulgaria, Liberia, Peru, Bolivia, Spania, România, Norvegia, Grecia, Cuba, etc.

de politică națională, adică sub forma sa cea mai de temut, războiul egoist. S'a concretizat deci în acest document, o dispoziție nouă, născută în urma războiului mondial, *aceea de a pune de o parte domnia forței și de a o înlocui prin aceea a dreptului și a legii.* (Coolidge).

II

Care sunt principiile fundamentale, caracterele esențiale și interdependența dintre acest Pact de abolire a războiului de agresiune și organizarea păcii? Această întrebare se pune acum, când cunoaștem fazele și momentele importante, din opera de elaborare.

Cunoașterea genezii și analiza juridică a Pactului, ne duce la concluzia că *două* sunt principiile sale de bază: a) Războiul este un act categoric rău, culpabil moralicește, ruinător din punct de vedere practic; ca consecință implicită — într'o comunitate internațională organizată, cum se finde dela 1919 — el atrage responsabilitate pentru provocator¹⁾. b) În starea actuală a civilizației, și a interdependenței dintre State, nu mai există războaie naționale. Orice războiu atrage consecințe internaționale, cauzând daune nu numai beligeranților, ci și terților. Este natural deci ca terții — și printre aceștia se găsește în primul rând Statele-Unite — să fie direct interesați, ca războiul să nu izbucnească și să-și ia asigurări în acest scop²⁾.

*

Cât privește caracterele juridice ale Pactului de la Paris, pentru precizarea lor, nu trebuie ignorată, de la început, cunoscuta rezoluție din 24 Sept. 1927 a Adunării Societății Națiunilor, — propusă de delegația poloneză și votată după lungi discuții și în forme deosebit

¹⁾ Principiu tradus în dreptul internațional pozitiv prin art. 227, 228, 229, 230 din trat. de la Versailles din 28 Iunie 1919. (Asupra acestei chestiuni: V. Pella *La criminalité des États et le droit pénal de l'avenir*, 2-e edit. Bucarest 1926; și *Propaganda pentru războiul de agresiune.* (Democrația, No. 11 a 1928); N. Politis, loc. cit. pag. 126 și urm., Strupp, *Das völkerrechtliche Delikt.* Stuttgart 19.0. pag. 217 și urm. etc.)

²⁾ Acest principiu l-a afirmat recent — în discursul ținut la 4 Iulie 1928 la Gettysberg — Președintele Coolidge. Declarația lui că interesele Statelor-Unite se întind actualmente în toate părțile lumii și că orice conflict armat le-ar aduce atingere, fixează și o nouă interpretare a tradiționalei doctrine a lui Monroe. Se poate astfel spune, că sentimentul pacific și interesul material concordă, spre a angaja poporul american la o acțiune preventivă sau represivă contra agresiunii. Și acelaș lucru se poate spune și despre ceilalți semnatari.

de solemn, — referitoare la *interzicerea războiului de agresiune*¹⁾. Deși *Comitetul de securitate și arbitraj* nu a ținut în totul seamă — în diferitele sale proiecte de convențiuni de această importanță rezoluție, — ca având un caracter de declarație și program, ca fiind prea generală și puțin consistentă juridicește, pentru a putea fi transformată într-o convenție formală, — ea este și rămâne predecesorul tratatului din 27 August 1928.

Pornind dela această filiațiune și analizând Pactul din 1928, în lumina consecințelor susceptibile de a decurge din rezoluția din 1927, putem stabili că, pe când rezoluția din 1927 declară că *războiul de agresiune este și rămâne interzis*, că el constituie o *crimă internațională* și că pentru evitarea lui trebuiesc întrebuințate toate mijloacele pacifice de reglementare a diferendelor internaționale, indiferent de natura lor, Pactul din 1928 merge mai departe: prin el Statele renunță de a mai recurge la războiu, considerat ca *instrument de politică națională, în relațiile lor mutuale*. Ceea ce înseamnă că un Stat nu trebuie să declare un războiu pentru a obține avantajii politice; ceea ce înseamnă încă, că obligația luată nu trebuie interpretată ca excluzând chiar dreptul de legitimă apărare. Dar termenii art. I. duc totuși la concluzia că și în cazul unui războiu defensiv, Statul atacat nu trebuie să se servească de războiu ca *instrument de politică națională*, adică să aspire de a ajunge la alt rezultat, decât propria sa restituire integrală și reparațiuni echitabile.

Concluzia ce se degajează astfel din examenul critic al celor două texte, este că — în fond, — ambele condamnă războiul de agresiune, ca fiind o crimă internațională. Este același principiu fundamental, recunoscut de către națiunile civilizate. Dar actul din 27 August 1928, reprezintă un progres, pentrucă prezentându-se

1) L'Assemblée :

Reconnaissant la solidarité qui unit la communauté internationale; Animée de la ferme volonté d'assurer le maintien de la paix générale; Constatant que la guerre d'agression ne doit jamais servir comme moyen de régler les différends entre États et que, de ce fait, elle constitue un crime international;

Considérant qu'une renonciation solennelle à toute guerre d'agression serait de nature à créer une atmosphère de conciliation favorable aux progrès des travaux entrepris en vue du désarmement, Déclare:

1. Toute guerre d'agression est et demeure interdite;

2. Tous les moyens pacifiques doivent être employés pour le règlement des différends, de quelque nature qu'ils soient, qui viendraient à s'élever entre les États

L'Assemblée déclare qu'il y a obligation, pour les États Membres de la Société de Nations, de se conformer à ces deux principes."

sub forma unei convențiuni formale, această condamnare devine obiectul unui *angajament obligatoriu asumat*, care nu poate fi micșorat prin lipsa de sancțiuni precise și prin caracterul său abstract. Acesta este, credem, un prim caracter juridic, de necontestat.

*

Obligațiile astfel proclamate prin art. I. al noului Pact, sunt ele de natură a modifica dispozițiile Pactului Soc. Naț.? Există deci un antagonism, o slăbire adusă Pactului Soc. Naț.? Din analiza fazelor prin care a trecut elaborarea Pactului Briand-Kellogg, din studiul repetatelor note și a rezervelor formulate, rezultă că acest tratat, cu tendință către universalitate, ca și Pactul din 1919, nu trebuie să fie interpretat sau aplicat într'un mod care ar putea deroga, în orice chip, nici dela competența Societății Națiunilor, nici dela drepturile sau datoriile Membrilor săi, conform Pactului Soc. Naț. Dar — sub rezerva respectării angajamentelor contractate prin Pactul Soc. Naț., — nimic nu împiedecă pe Membri de a-și asuma, prin convențiuni speciale, obligații care întrec cadrul regimului Soc. Naț., nici de a condamna războiul într'un mod mai absolut, decât este condamnat prin Pactul Soc. Naț. Și aceasta este tocmai situațiunea juridică a semnatarilor Pactului dela Paris. Într'adevăr, în timp ce Pactul Soc. Naț. pornind dela o concepție realistă, admite — în mod limitativ — ipoteza războaielor *legale*, de ex: când termenul de trei luni dela decizia arbitrală sau judiciară, sau dela depunerea raportului Consiliului, care nu a fost votat cu unanimitate a expirat¹⁾, când un Membru nu se conformează unei sentințe²⁾, când diferendul poartă asupra unei chestiuni de competență exclusivă a uneia din Părți³⁾, Pactul din 1928 nu mai admite posibilitatea războiului de agresiune, care este pur și simplu, *interzis și condamnat*. Se reia astfel dezvoltându-se, principiul formulat în Protocolul de Geneva⁴⁾,

1) Art. 12.-at. I. și 15. al. VII. din Pactul Soc. Naț.

2) Art. 13. al. IV.

3) Art. 15. al. VIII.

4) Preambulul Protocolului declară că războiul de agresiune rupe soli daritatea membrilor și că el este o crimă internațională iar art. 2. proclamă *interzicerea*: „Les États signataires conviennent qu'en aucun cas ils ne doivent recourir à la guerre, ni entre eux ni contre tout autre État qui, le cas échéant, accepterait les obligations ci après définies, excepté dans le cas de résistance à des actes d'agression ou quand ils agissent en accord avec le Conseil ou l'Assemblée de la Société des Nations, selon les dispositions du Pacte et du présent Protocole”.

care declarase că războiul de agresiune este o *crimă* și că, în mod logic, trebuie să atragă pedepsirea agresorului, determinat în mod automat, în baza unui sistem de prezumții.

În consecință, sub regimul noului Pact, agresorul nu ar mai putea să se îndreptățască, prin invocarea unei revendicări justificate, sau a unui titlu legitim. Chiar acela a cărui revendicare ar fi, în întregime, fondată în drept, sau ar fi confirmată printr'o sentință judiciară, nu trebuie să recurgă la războiu, pentru a face să triumfe dreptul său. El are la dispoziție — și această idee reesă atât din noul Pact,¹ cât și din rezoluția din 1927 — toate mijloacele pacifice pentru reglementarea diferendelor internaționale, de orice natură ar fi. Suntem astfel îndepărtați să așteptăm adoptarea generală a obligației, de a se supune toate diferendele de ordin juridic, uneia sau alteia dintre procedurile pacifice. În special *diferendele de ordin juridic*, pentru că, nu li se poate opune insuficiența regulilor de drept. Dar trebuie s'o recunoaștem că și aceasta este chestiune de timp, pentru că astăzi dispoziția Statelor de a contracta acest angajament nu este încă categorică; aceasta o dovedește, înlăturarea rezervelor din *Actul general pentru reglementarea pacifică a diferendelor internaționale*, adoptat de a IX-a Adunare a Soc. Naț. Dar din punct de vedere moral și juridic, războiul nu mai este permis, decât în măsura în care el se poate concilia cu *interdicția și condamnarea*, solemn și formal proclamată în rezoluția din 1927 și în Pactul din 1928.

Apare astfel evident, ca un al doilea caracter juridic, că noul Pact departe de a fi în antagonism, aduce o consolidare Pactului Soc. Naț.; că proclamând o prohibiție formală a războiului și preconizând utilizarea mijloacelor pacifice, urmărește creșterea creditului acestor mijloace și, deci, consolidarea arbitrajului.

*

S'a adus obiecțiunea că noul Pact nu a consolidat *sancțiunile* anterior prevăzute și s'a pus întrebarea: la ce se reduce eventuala nerespectare a mijloacelor pacifice? S'a răspuns, și cu drept cuvânt, că eventualele călcări ale principiului stabilit, *nu pot să invalideze regula consacrată că războiul de agresiune este condamnat și constituie o crimă internațională*. (R. Erich), după cum încălcările aduse regulilor de drept intern, dotat cu sancțiuni mai perfecte, nu înseamnă invalidarea acelor reguli. Nu este mai puțin adevărat totuși, că lipsa de consolidare a sancțiunilor, constituie o imperfecțiune; că Pactul trebuie completat cu reguli referitoare la determinarea agresorului sau, într'un termen mai strict, la determinarea actului ce constituie *recurgerea la războiu*.

Este o misiune ce revine Societății Națiunilor, pentru că orice războiu de agresiune interesează Societatea, în întregime. Ea nu trebuie deci să renunțe, nici la eforturile deja întreprinse spre a ajunge la determinarea agresorului; nici la aplicarea — în cazul de nevoie — a sancțiunilor prescrise prin Pactul Soc. Naț. și a căror rațiune de a fi, nu este nici decum atinsă, prin interzicerea de a recurge la

¹ Vezi art. 2.

războiului, așa cum este formulată prin noul Pact,¹ nici, în fine, la perfecționarea mijloacelor pacifice de soluționare a diferendelor internaționale, a căror necesitate este *recunoscută* și în acest Pact. (Art. 2.).

*

Din acest principial examen juridic, s'ar putea ajunge la următoarele concluzii²), în deobște admise: a) Conceput la origine ca un angajament franco-american, noul Pact al Păcii se prezintă, în forma lui definitivă, deschis adeziunii tuturor Statelor, are deci un caracter universal, ca și Societatea Națiunilor, adică, fără a fi obligatoriu, dă posibilitate tuturor Statelor din comunitatea internațională să adere.

b) Conține adevărate angajamente de ordin juridic, și aceasta contribuie la creșterea rolului ce-l are în viața internațională; nu are deci, cum s'a susținut, numai un aspect moral, reprezentând numai o condamnare filosofică a războiului; este însă *incomplet* atât din punct de vedere al funcționării, spre a se ajunge la reala eliminare a războiului, cât și din punct de vedere al sancțiunilor. c) Nu reprezintă o derogare nici dela competența organelor Soc. Naț., nici dela drepturile și datorile Membrilor săi, conform Pactului Soc. Naț. El reprezintă din contra, o consolidare a Pactului Soc. Naț. și a acordurilor dela Locarno, pentru că semnatarii acestor tratate sunt și semnatarii lui, și pentru că este deschis adeziunii, atât a Statelor Membri ai Soc. Naț. cât și a acelorora ce nu sunt Membri și care prin acest mijloc se vor putea apropia, de Instituția dela Geneva. d) Pactul din 1928, ca și rezoluția din 1927, merge mai departe decât Pactul Soc. Naț. în ceea ce privește interzicerea războiului. e) Pactul din 1928 nu prevede o procedură specială pentru determinarea unui eventual agresor. El nu dispune de sancțiuni materiale. Membrii Soc. Naț. rămân bine înțeleși, supuși dispozițiilor Pactului și protejați de aceste dispozițiuni. Dar de îndată ce se trece dincolo de cadrul Soc. Nat., se evidențiază lipsa unui organ prestabilit, calificat să determine pe agresor sau să ia alte măsuri necesare. Remediu ar fi în recunoașterea de către ne-membri a competenței Consiliului (vezi art. 17 din

¹ N. Politis analizând problema sancțiunilor, spune optimist: „Le grand mérite du Pacte comparé à celui de la Société des Nations, c'est qu'il bouche la fameuse fissure de l'article 15. Sans doute, l'interdiction des guerres d'agression n'est pas accompagnée des sanctions nécessaires pour qu'on puisse voir dans le Pacte de Paris un système complet d'organisation de la paix. Mais malgré ses lacunes, ses imperfections, le pacte est un acte international d'une très grande portée”.

² Vezi pentru dezvoltarea morala dintre concluzii, R. Erich loc. cit. pag. 239—240.

Pactul S. N.) sau a Curții Permanente de Justiție Internațională, ceea ce nu se poate anticipa. f) El prescrie întrebuintarea necondiționată a mijloacelor pacifice pentru soluționarea diferendelor internaționale, dar fără ca să statueze o obligație concretă în materie de reglementare judiciară, de arbitraj sau de conciliație. Numai prin interpretare juridică, această obligație se poate deduce. g) Acest Pact reprezintă — fără îndoială — tocmai mult dorita punte de trecere între Europa și America, baricadată în trecut, îndărătul doctrinei lui Monroe. El vine, într'adevăr, să asigure Europa contra neînțelegerii și indiferenței americane; stabilește chiar obligația morală pentru Statele-Unite de a sprijini o acțiune comună contra agresiunii (Paul Claudel). Reprezintă, cum s'a spus, concretizarea primei tendințe de apropiere a Statelor-Unite, prin intermediul Parisului, de Geneva.

*

Chiar dacă textul apare cam vag, trebuie recunoscut că el merge atât de departe, cât o permite în momentul de față, politica internă a Statelor-Unite; în orice caz, mai departe decât s'ar fi crezut posibil acum câțiva ani. Iar lipsa de sancțiuni, — care a dat loc la critice, — dovedește că într'adevăr obligațiile Pactului, sunt și morale; dar nu trebuie uitat că tocmai acest element are mai multă importanță în Statele-Unite. Intervenția lor în războiul mondial, de partea Puterilor care luptau pentru triumful dreptului, o dovedește; după cum deasemeni o dovedesc principiile care, prin Președintele Wilson, au venit — către finele războiului mondial — din America: acel de auto-determinare a popoarelor și de cooperare a lor, — prin înlocuirea vechii formule demonetizate a echilibrului puterilor, — în cadrul Societății Națiunilor.

Importanța sancțiunilor morale a fost pusă în evidență, cu multă energie, de către Briand, în cunoscutul discurs, ținut cu ocazia ceremoniei semnării Pactului, la 27 August 1928¹⁾. Într'adevăr experiența făcută în 1914, — când invaziunea Belgiei, neutră și loială, prin călcarea tratatelor, s'guduî profund opinia publică mon-

¹⁾ „... Ce pacte n'est pas réaliste? Il y manque des sanctions? Mais est-ce bien du réalisme, celui qui consiste à exclure du domaine des faits, les forces morales, donc celle de l'opinion publique? En fait l'État qui affronterait la réprobation de tous ses cocontractants, s'exposerait au risque positif de voir se former, peu à peu et librement, contre lui, une sorte de solidarité générale dont il ne tarderait pas à sentir les redoutables effets. Et quel est le pays signataire du Pacte, qui ses dirigeants prendraient la responsabilité d'exposer à un tel danger? La loi moderne d'interdépendance des nations impose à tout homme d'État de prendre à son compte cette parole mémorable du Président Coolidge: Une action de guerre, en tout lieu du monde, est une action qui porte préjudice aux intérêts de mon pays”

dială și provocă un puternic curent care ajută atât de mult Puterilor Aliate și Asociate să câștige războiul, — a dovedit că forțele morale nu sunt de desconsiderat. Ele sunt capabile de a creia cea mai sigură realitate politică, care să opună un obstacol de netrecut, războiului imperialist, egoist și voluntar.

*

Cu toate obiecțiunile aduse, se poate spune că acest Pact reprezintă un pas important în evoluția spre stabilizarea păcii¹⁾. Dedicat „*tuturor morților marelui războiu,*” Pactul dela Paris proclamă solemn, în fața lumii, — printr'un act care angajează onoarea națiunilor semnatare, care au îndărătul lor un luug trecut de lupte politice, — că războiul este repudiat fără rezerve, sub forma sa de instrument de politică națională, alică sub forma sa specifică și cea mai de temut, războiul egoist și voluntar. „*Considerat odinioară cu fiind de drept divin și rămas în etica internațională ca o prerogativă a suverunității, un astfel de războiu este, în fine, destituit juridicește, din ceea ce constituia cel mai grav pericol al său: legitimitatea. Lovit de acum înainte de ilegalitate, el este supus regimului convențional a unei adevărate puneri în afară de lege, care expune pe delievent la desaprobare sigură, la o dușmănie probabilă a tuturor co-contractanților săi. Astfel însăși instituția războiului se găsește atăcată direct în propria sa esență. Nu mai este vorba de o organizare defensivă contra flagelului, ci de un atac al răului la rădăcină. Astfel legitimitatea recurgerii la războiu, ca mijloc de acțiune arbitrară și egoistă, va înceta de a face să apese amenințarea sa latentă asupra vieții economice, politice și sociale a popoarelor și de a face iluzorie, pentru micile națiuni, orice independență reală în discuțiile internaționale. Eliberate de o astfel de servitute, popoarele semnatare ale noului contract, se vor obișnui, încetul cu încetul, să nu mai asocieze noțiunea de prestigiu național, de interes național, cu aceea de forță. Și acest singur fapt psihologic, nu va constitui cel mai mic câștig în evoluția necesară pentru stabilizarea reală a păcii²⁾.*”

¹⁾ Ce Pacte donne au monde un espoir de paix plus grand que jamais auparavant... Ce Pacte propose l'adoption par les Puissances d'une politique destinée à révolutionner l'ancien ordre des choses... Si un Pacte comencé: celui-ci avait existé en 1914 il aurait, sans doute, sauvé la situation " (Coellib. 1) (Numeroase opinii asupra Pactului Briand — Kellogg în *Revue de Droit International de Sciences Diplomatiques et Politiques*, a 1928, N. 3, pag. 300-314).

²⁾ Briand. Discours.

III.

Dar din cauze multiple, ca imperfecta organizație a securității internaționale, lipsa de precizare și determinare rapidă a agresorului, etc. nu se poate deduce că Pactul Briand-Kellogg a soluționat complet și definitiv problema organizării păcii¹⁾. El are o deosebită semnificație, reprezintă un remarcabil progres în această direcție, dar nu este totul. „Nu putem elimina ideea de război prin simpla semnătură, a unui tratat, dar este prima măsură de luat. Când vom proscrie războiul, națiunile vor putea să se întâlnească, având în spirit posibilitatea unei reglementări arbitrale, ele nu vor avea gândul de a recurge la război în cazul de eșec al negociațiilor. Nu vom abolii războiul prin simpla renunțare, dar vom fi îndeplinit un mare progres, eliminând neîncrederea internațională, care complică fără încetare negociațiile cele mai dificile. Trebuie să îndepărtăm această concepție: să nu mai considerăm nici un război ca legal.” (Robert Cecil²⁾).

Astfel fiind, noi etape trebuiesc trecute până se va ajunge la o eficace și durabilă asigurare a păcii. Cum a declarat însuși Briand, — căruia îi revine onoarea de a fi luat o inițiativă ce răspundea unei dorinți a umanității întregi, — „pacea proclamată este ceva, este mult. Dar ea va trebui organizată. Soluțiilor forței, va trebui să se substituie soluțiile juridice. Aceasta este opera de mâine.*

Intr'adevăr, dacă războiul este acum *in afară de lege*, această lege internațională trebuie precizată — și activitatea de codificare a dreptului internațional sub auspiciile Soc. Naț. urmărește tocmai acest scop³⁾, — întreg contenciosul internațional trebuie organizat, drepturile și datorile Statelor trebuiesc precizate, organele de pacificație și procedura lor trebuiesc perfecționate. Lucrul este început; materialul în bună parte adunat; opera nu mai apare ca mai presus de forțele umane.

¹⁾ Pentru a se ajunge acolo, trebuie — cum spunea în 1916 Alvarez — „... qu'il ne puisse avoir des rivalités entre les États ou que, s'il en survient, elles soient pacifiquement aplanies; que les nécessités vitales des États puissent recevoir une satisfaction pacifique, conforme à la justice, sans aucune place laissée à l'arbitraire au à la force; que les rapports entre États soient régis par les règles juridiques; que ces règles, toutes lacunes comblées et défauts corrigés, soient mises en harmonie avec les conditions de la vie moderne, et, ainsi revivifiées, soient effectivement obéies” (Le Droit International de l'avenir pag. 71).

²⁾ Revue de Droit International. . . loc. cit. pag. 303.

³⁾ Vezi N. Politis. Nouvelles tendances. . . pag. 193 - 229; W. Schücking La codification du droit international par la Société des Nations (Bulletin Interparlementaire. Mars-Octobre 1926); Ch. de Wischer. La codification du droit international (Recueil des Cours de l'Académie de droit international de la Haye. t. VI-a 1925); K. Strupp. Eléments de Droit International Public, universel, européen et américain. Paris 1927.

Aceasta este marea misiune care revine acun Soc. Naț., instituția centrală în opera de organizare a păcii. Departe de a pierde din importanța ei — unii au susținut această opinie, criticând unele atitudini ale organelor Soc. Naț., dar nu au luat în considerație că însăși natura ei juridică actuală nu-i permite de a pronunța hotărâri radicale, — Soc. Naț. se adaptează spiritului lumii și lumea se adaptează spiritului ei. Trebuie văzut în Pactul Briand-Kellogg o diminuare a importanței Soc. Naț.? S'a susținut această teză, de către intransigenții care doresc concentrarea întregii vieți internaționale în Instituția dela Geneva, sau de aceia care prind orice ocazie pentru a o critica. În realitate nu există nici o contradicție între obligațiile Pactului din 1928 și între acele ale Pactului din 1919. Cel dintâiu reprezintă, cum am spus, o consolidare a celui din urmă. Dacă însă Pactul de abolire a războiului s'a încheiat în afară de organele Soc. Naț., fapt ce se invocă de aceia care vor să vadă un antagonism între Pactul din 1919 și acel din 1928 --, aceasta se datorește următoarelor cauze: a) Statele-Unite nu sunt încă în Soc. Naț.; și b) concepția și metodele sale nu puteau fi aceleași, ca acelea adoptate pentru a se încheia un angajament internațional atât de general și de absolut, ca noul Pact al Păcii. Și, trebuie să adăugăm, poate în acest caracter *general și absolut* rezidă opoziția aceloră care, în prima Comisiune a ultimei Adunări a Soc. Naț., au fost contra menționării Pactului dela Paris, ca fiind unul dintre faptele ce unificază în favoarea codificării dreptului internațional. Dar acest angajament internațional, ca toate celelalte, va deveni operant, după ratificările respective, prin satisfacerea art. 18 din Pactul Soc. Naț., adică prin înregistrarea la Secretariatul dela Geneva.

6

Printre problemele de soluționat, în cadrul Soc. Naț., spre a se ajunge la organizarea reală a Păcii, este mult desbătută problema a *dezarmării*, sau mai conform spiritului art. 8. din Pact, a *limitării armamentelor* până la minimum compatibil cu securitatea națională¹⁾. Această problemă, de continuă preocupare dela 1919,

1) "... Il faut sans doute reconnaître que le préambule de la cinquième partie du traité de paix, ainsi que l'article 8 du Pacte de la Société des Nations ne parlent, d'accord avec le Protocole, que d'une limitation générale des armements et non du désarmement lui-même. ... Mais une fois toute guerre d'agression interdite, les armements perdent toute leur signification." (H. Weberg loc. cit. pag. 134.) Asupra acestei probleme de văzut încă: Dr. Chr. Lange, *La Société des Nations et le problème des armements* (Les Origines et l'oeuvre dela Société des Nations Copenhague, 1924 t. II.); Dr. M. Gonsiorowski, *Société des Nations et Problème dela Paix* Paris, 1927, t. II

se prezintă, sub un nou aspect s'ar putea spune că intră într-o fază nouă, sub regimul Pactului Briand-Kellogg. S'a văzut încă de autorii Pactului din 1919, strânsa interdependență ce există între această problemă și între alte două: *securitatea și arbitrajul*. Dar concretizarea și armonizarea lor a realizat-o Protocolul de Geneva din 1924. Acest document internațional a proclamat indisolubila lor legătură. Într'adevăr, numai securitatea oferă Statelor, încrederea necesară spre a dezarma și numai dezarmarea poate crea atmosfera favorabilă aplicației noului sistem de arbitraj.) Interdependența acestor probleme oferă încă, Statelor din comunitatea internațională, garanția că nici o Putere nu va putea să accepte arbitrajul și să respingă dezarmarea.

Este astfel un punct câștigat, că problema securității efective trebuie în prealabil soluționată. Altfel nu s'ar putea cere și nici un Stat nu ar admite să-și limiteze armamentele, oricât ar apăsa ele asupra bugetelor Statelor și oricât, prin simpia lor existență, ar constitui un prejudiciu pentru ideea de pace, o provocare pentru războiu. Acest adevăr a fost recunoscut de a treia Adunare a Soc. Naț. (1922), care în cunoscuta a XIV-a rezoluție declară: *... în starea actuală a lumii, un mare număr de guverne nu ar putea să-și asume răspunderea unei serioase reduceri a armamentelor, decât cu condiția de a primi, în schimb, o garanție satisfăcătoare pentru securitatea țării lor.*²⁾

Pornind dela interdependența ce există între limitarea armamentelor și securitate, ne putem explica încetineala soluționării acestei probleme, dat fiind că securitatea este, pentru anumite

¹⁾ Asupra acestei chestiuni. De Brouckère spunea în Adunarea Soc. Naț. din 1927: „... Dès qu'on s'est occupé à la Société des Nations, du problème du désarmement, on a été frappé de la liaison étroite existant entre celui-ci et le problème de l'arbitrage, et de la sécurité. Malgré le pas en avant fait dans la voie de la sécurité, la liaison subsiste et il apparaît aujourd'hui davantage que plus l'arbitrage sera répandu, plus la sécurité sera grande et plus le désarmement pourra être poussé. ” (Société des Nations. Le Désarmement et l'Organisation de la Paix. Genève, pag. 152).

²⁾ Natura acestei garanții, este fixată în punctul III-a Rezoluției a XIV: „Une telle garantie peut être fournie par un accord défensif, accessible à tous les pays, qui engagerait les parties à porter assistance effective et immédiate et suivant un plan préétabli au cas où l'une d'elles serait attaquée pourvu que l'obligation de venir en aide à un pays attaqué soit limitée en principe aux pays situés dans la même partie du globe. Cependant, dans des cas où, pour des raisons historiques, géographiques ou autres, un pays court tout particulièrement risque d'être attaqué, des mesures spéciales devront être prises pour sa défense, en exécution du plan précédent.” Actes de la troisième Assemblée de la Société des Nations. Séances plénières. t. I, pag. 287).

regiuni din lume cel puțin, imperfectă. Și este *imperfectă*, pentru că de ex. problemă rusă nu este încă soluționată, deși s'ar putea ca noua atitudine adoptată de Soviete față de Pactul Kellogg să fie susceptibilă de a grăbi soluționarea necesară; pentru că angajamentele precise care au fost luate pentru frontierele occidentale prin acordul dela Locarno, nu există cu aceeași eficacitate pentru cele orientale; pentru că, în fine, există încă puncte nevralgice în politica europeană. Totuși nu trebuie depreciate eforturile și activitatea depusă în această direcție, pentru că cum declara Paul Boncour în ultima sesiune a Adunării Soc. Naț.: „*nici-odată în istoria omenirii dezarmarea nu a fost strânsă mai de aproape.*”

Trebuie apoi recunoscut, că progresele parțiale ale securității, au determinat oarecare progrese și în direcția limitării armamentelor. Și nu se poate îndeajuns accentua, că dacă dezarmarea trebuie să urmeze securitatea, orice măsură de dezarmare efectivă, internațională constatată, nu va lipsi de a crece la rândul său, noi securități. De ex. Pactul dela Locarno — parafat la 16 Octombrie 1925 — și care nu oferă garanție și securitate decât pentru zona renană, interesând de fapt trei Puteri: Belgia, Franța și Germania, pentru o fracțiune fără îndoială importantă, dar restrânsă a frontierelor lor, nu a fost inutil nici pentru problema noastră.

Astfel Franța, adoptând serviciul militar de un an, care redusese efectivele sale cu 30% față de 1913—14, după Locarno le reduce cu încă 18% față de anul 1925: serviciul militar, redus deja la jumătate față de 1913—14, suferă după Locarno o nouă reducere la șase luni.

Cât privește totalul cheltuielilor de apărare națională, care reprezentau înainte de a. 1925, 35% din bugetul general al Statului din 1913, au fost reduse la 19% în 1927¹⁾. Este un exemplu de reduceri de armament considerabile, *spontane*, efectuate în virtutea angajamentului luat de Franța și de toți Membrii Soc. Naț., prin primul alineat al Art. 8. din Pact, dar ușurate, fără îndoială, prin politica de destindere ce a urmat după Locarno. Același politică a dus și la recentul acord naval franco-englez, care deosemeni reprezintă un progres în drumul spre limitarea înarmărilor și oferă, în consecință, noi elemente acestei probleme. Ceea ce dovedește, că cu toată complexitatea ei, cu toate că presupune consolidarea până la maximum a securității internaționale și a pătrun-

¹⁾ C-ul E. Réquin. Comment limiter les armements? (L'Esprit International, a. 1928 No. 7 pag. 364).

derii în conștiința universală a ideii de arbitraj, problema limitării armamentelor evoluează progresiv; impulsia vine de la Franța¹⁾. Și dacă omenirea urmărește dezvoltarea civilizației, trebuie sperat că ea merge în spre eliminarea obstacolelor serioase ce se opun încă soluționării acestei probleme: a) spiritul de revanșă, care nu consimte să accepte, nici provizoriu, condițiile politice actuale; b) spiritul de hegemonie, care urmărește dezarmarea altora, ca un mijloc comod de dominație; c) spiritul de neînțelegere care pretinde să se impună deodată dezarmarea radicală, fără vreo precauție²⁾.

Recentul Pact de abolire a războiului reprezintă, în ultima analiză, o consolidare a securității în lume, și prin aceasta aduce o nouă contribuție la opera de organizare juridică a păcii. Astfel fiind și ținând seamă de incontestabila interdependență a securității și limitării înarmărilor, noi progrese sunt susceptibile de a fi realizate. Cum pot fi ele concepute? Nu ar putea fi încă vorba de o reducere importantă, generală și imediată, a armamentelor; trebuie delimitat domeniul lucrurilor posibile, de al acelorora de dorit.

Dar ni se pare mai posibilă ca oricând — și aceasta o dovedește și lucrările recente ale Soc. Naț. — *oprirea întrecerii în înarmări*, fenomen caracteristic regimului *păcii armate* ce a precedat anulul 1914, *printr'o reducere rațională a înarmărilor, dar generală, pe cale de contract internațional. Mai târziu, prin experimentarea procedurii de reglementare pacifică a diferentelor internaționale, și prin dezvoltarea tratatelor de garanție, fondate pe asistența mutuală, o nouă etapă ar putea fi concepută și apoi trecută.* Metodă preconizată ar avea calitatea, de a fi conformă atât cu evoluția vieții internaționale cât și cu spiritul operii realizată în decursul ultimilor ani de Soc. Naț. Edificiul care astfel se va construi „*va fi mai puțin clustic decât Protocolul, dar se va apropia mult de el.*” (Paul Boncour.)

Pentru că experiența ultimilor ani a dovedit, că organizarea juridică a păcii impune o revenire la ideile fundamentale ale Protocolului de Geneva, care mai timpuriu sau mai târziu, vor trebui adoptate, dacă popoarele doresc să colaboreze în mod pacific, sub egida dreptului și a justiției. O revenire și parțială aplicare a principiilor Protocolului, reprezintă în definitiv și acordurile de la Locarno din 1925. Și tocmai negocierea lor a evidențiat că nimic serios nu se poate face pentru ideea de pace, fără adoptarea principiilor înscrise în Protocol.

Aceste considerațiuni asupra complexei probleme a limitării armamentelor ne evidențiază însemnata contribuție pe care Pactul Briand-Kellogg, — chiar dacă s'ar admite exclusivă sa importanță morală și lipsa de sancțiuni și de angajamente pozitive, deci i s'ar

¹⁾ „La limitation des armements qu'acceptera le gouvernement français sera la mesure des armements que conserveront les pays européens, libres jusqu'ici de s'armer jusqu'aux dents s'ils le désirent;” ... disons nous bien que le premier rôle revient à la France, dans la réduction des armements terrestres. L'avenir du pays en dépend; en l'assurant, il travaillera pour celui de l'Europe et le bien de la France sera celui de notre continent tout entier.” (Léon Jouhaux, Le Désarmement, Paris 1927, pag. 169—170).

²⁾ L. Jouhaux loc. cit. prefața lui J. Paul Boncour, pag. 8—9.

atribuî un caracter negativ și potestativ,¹⁾ - poate s'o aducă soluționării ei. Astfel acest Pact, este susceptibil de a determina o promovare a organizării juridice a păcii, nu numai prin semnificația sa morală ei, și prin consecințele sale practice și imediate, în domeniul consolidării securității, și al promovării limitării armamentelor.

Repercusiunea pe care el poate s'o aibă în domeniul dezvoltării angajamentelor internaționale de conciliațiune și arbitraj,²⁾ — dat fiind că prin abolirea războiului, procedura pacifică este menită să soluționeze conflictele și diferendele internaționale, — ca și în domeniul justiției internaționale obligatorii, ar fi o altă considerabilă contribuție la problema organizării păcii, pe care ar aduce-o.

Sunt suficiente aceste observațiuni spre a încheia că Pactul Briand-Kellogg nu este totul; că noii etape trebuie trecute în drumul spre organizarea juridică a păcii. Dar iarăși nu s'ar putea deduce că laborioasa lui elaborare a fost zădarnică, inoperantă, pentru că în marea familie internațională, să găsească câteva State, care — propovăduind pacea — pregătesc războiul. Și față de aceste State, noul Pact al Păcii este cu deosebire util: pentru că, chiar dacă el nu asigură imposibilitatea noilor conflicte, garantează eșecul oricărui eventual agresor. Fapt de o importanță capitală, merit să dea de gândul oricărui dintre aceste State, care ar intenționa să înceapă un război de agresiune.

Pactul dovedește, prin numeroasele adesiuni, că spiritul pacific este în creștere.³⁾ El reprezintă un remarcabil progres în opera constructivă a ultimilor zece ani, care înaintează încet, dar cu continuitate, grație tenacității *oamenilor păcii*, care urmăresc într-o concepție mai realistă, opera Președintelui Wilson. Considerând întrebuințarea forței între două națiuni, în scop politic, ca *ilegală*, noul Pact va putea determina, cu timpul, o transformare completă a principiilor de politică internațională a Statelor; va putea promova astfel, sentimentul de bună voință mutuală și de pace între națiunile lumii. Incercări agresive se pot încă produce. Ele pot fi rezultatul parțialei supraviețuirii ale vechilor concepții și greutatea de adaptare pentru unele națiuni, la noua stare internațională, consacrată de ultimele tratate de pace, și care corespunde incomparabil mai mult, decât cea anterioară anului 1914, sentimentului de dreptate istorică, de echitate și de justiție.

Dar astfel de incercări agresive nu pot fi decât momentane. Și reușita lor nu poate fi decât problematică, pentru că în această *epocă a existenței Soc. Naț. și a apogeului dreptului internațional* (A. Sotille) apare ca un imperativ categoric, sancționarea agresorului de către comunitatea internațională, ale cărei legi de organizație, el le-a înfrânt.

¹⁾ Cum susține de ex: L. De Montluc, Le Pacte Briand—Kellogg (Revue de Droit International, de Sciences Diplomatiques et Politiques, a. 1928 No. 4, pag. 334—345); Georges Scelle, Le pacte Kellogg (La Paix par le Droit, 38-e année, No. 40, pag. 433 și urm.).

²⁾ K. Strupp, Der Kellogg-Pakt im Rahmen des Kriegsvorbeugungsrechtes, Leipzig, 1928.

³⁾ „... ce qui fait l'importance du Pacte de Paris, ce n'est pas tant le Pacte en lui-même que l'unionisme avec laquelle les États ont souscrits. Rien de plus significatif” (L. de Montluc, loc. cit. pag. 345).

Dascălul Codruț.

— O spovedanie. —

Eram în inspecție.

Infundat într'un „Fiat“ hodorogit, ca toate vehiculele oficialităților din provincie, cutreeram satele dela nordul țării. Colindările acestea, care 'n limbajul oficial se numesc „inspecții inopinate“, — în afară de darul lor specific de a răscoli praful școlilor și sufletele bieților dascăli, — au adesea avantajul de a-ți oferi prilej pentru observări și reflecții de tot felul.

— Școala este oglindă satului, — îmi șopteam în taină . . . În oglinda aceasta se reflectează toată fizionomia lui culturală și socială. În ea poți vedea mai clar fotografia primarului, a notarului și a celorlalte căpetenii rurale. Cum 'e școala, așa e satul. Pe învățător îl poți judeca abia, după ce ai intrat și școală și l-ai văzut în mijlocul copiilor . . .

Astfel de reflecții începusem să torc în gândul meu, când deodată mașina se oprește. Eram înaintea unei școli. Clădire curată și luminoasă, nu prea mare. Când intrăm în curte, revizorul școlar, — care mă însoțea — îmi șoptește numele învățătorului, cu câteva aprecieri interesante. Mi s'a părut un nume foarte cunoscut. În momentul acela însă nu puteam să-mi dau seamă de unde-l cunoașteam. Mai ales, că 'n satul acesta nu căl-casem niciodată.

Intrăm în clasă.

De pe catedră coboară un omuleț subțirel, cu tâmplele sure, cu față suptă și palidă, cu privirea timidă și surprinsă. Se înclină și salută cu respect.

Mă prezint și-i întind mâna, ca de obicei.

— Sunt Ioachim Codruț, învățător diriginte. Îmi pare foarte bine, domnule „inspector“ și mă bucur, fiindcă eu vă cunosc pe dumneavoastră. Și încă de mulțisor. Dv. poate m'ați uitat de atunci. Eram contemporani la seminarul din Sibiu . . .

— Da, da. Înțeleg acum de unde 'mi eră numele dtale atât de cunoscut. Va să zică erai „la pedagogie“,

pe vremea când eu urmam „la teologie”. În adevăr, multă apă a trecut de atunci pe valea Țibiului . . .

Și într-o clipă gândurile-mi sburară pe cărările trecutului, făcând să-mi răsară 'n amintire anii petrecuți între zidurile Seminarului lui Șaguna, cu toate bucuriile lor senine, cu tot clocotul lor de avânturi tinerești.

În pervazul aducerii aminte mi se profilă atunci imaginea ștearsă a școlii noastre populare din Ardeal. Din Ardealul de ieri, bine înțeles, când școala era „fiica bisericii”, la sânul ei de mamă stropindu-și cu lacrimi un trai obidit și sărac. Preotul satului, fiind de drept directorul școlii, era trăsătura de unire între cele două așezăminte, prin care respiră sufletul neamului. Pentru a se pregăti în vederea acestui dublu rol apostolicesc — grație spiritului luminat al lui Șaguna, — candidații de preoție erau obligați să urmeze paralel și cursurile pedagogice din școala normală, aflătoare sub acelaș acoperiș. Orarul era potrivit așa fel, că cursurile de psihologie, didactică, metodică, pedagogie și istoria pedagogiei erau comune pentru „teologi” și „pedagogi”, cei dintâi fiind în aceeaș măsură obligați să dea examen. Cei mai mulți, deodată cu capacitatea de preoție își luau și diploma de învățător. Până când își găseau o parohie, luau un post de dascăl. În chipul acesta s'a încheiat la noi legătura aceia indisolubilă dintre biserică și școală. Astfel s'au contopit în educație și idealuri cei doi factori determinați în procesul de civilizație al poporului : preotul și dascălul satului . . .

Amintirile, cu farmecul lor seducător mă furaseră complet și m'ar fi purtat încă cine știe cât timp „pe sub Arini” și prin alte colțuri ale Sibiului, dacă privirile întrebătoare ale învățătorului, care se uită pierdut la mine, nu m'ar fi adus la realitate.

Asist la o lecție, termin inspecția și ieșim.

— Pot să-ți spun, că te-ai prezentat, bine și dta și elevii. Sunt perfect mulțumit de cum te-am găsit. Dar cum ai ajuns în părțile acestea ? îl întreb eu, obsedat încă de amintirile din seminar.

— E o întreagă Odisee, domnule, „inspector”, răspunse dascălul, pironindu-și ochii 'n pământ.

Ne oprim în mijlocul curții, plină cu soare.

— Mă cam jencează lucrul, dar în fine, d'voastră, vă spun totul cum a fost, ca la un tată. Eram învățător pe la noi, în părțile Orăștiei. Imi avem gospodărie mea, familia mea, rostul meu. Aveam școală bună, pentru că mi-era dragă. Imi mergea bine și eram un om mulțumit de soarta lui. A venit războiul. M'au înrolat și m'au purtat pe toate fronturile și prin toate tranșeele, ca sergent de homvezi. După cinci ani de hoinăreală, m'am întors acasă teafăr, dar cu nervii tociți de vuietul tunurilor și cu o mare doză de acreală în suflet. Eram schimbat cu totul. Viața dela sat nu-mi mai plăcea de loc. Văzusem atâta lume, mă desvâțasem să lucrez și mă obisnuisem cu sgomotul dela orașe. Să m'apuc din nou de școală, nu-mi venea, Doamne ferește! Stăteam așa nehotărât. La Cluj era o lume nouă, se formase Consiliul dirigent. Stăpânirea românească era în totul ei.

— Ce stai cu mâinile în sân? — zice într'o zi nevastă mea. Toți se mută la orașe. Toți cei cu carte și mai răsăriți iau o slujbă mai bună. Numai tu ai să rămâi veșnic la azbucă. M'am săturat de sat și de toți opincării ăștia. Nu mai vreau să trăiesc aici. Și începe a plânge cu sughituri.

Ca la scânteierea unui fulger, mi s'a luminat atunci cărarea. Numele câtorva colegi și meserie, cari își luaseră sborul spre oraș, imi apărută chemător în minte. Unul ajunsese profesor, celălalt mare slujbaș, al treilea deputat, un altul învățea afaceri grase. De ce să nu mă avânt și eu într'o viață nouă?

M'am dus la Consiliul Dirigent și am obținut un post mai mic la contabilitatea „resortului“ nostru. Ne-am mutat la Cluj. La început imi mergea binișor și nevastă-mea era fericită, că se credea acum „doamnă de oraș“. Seara mergeam regulat la cafenea și la cinema. Uneori petreceam cu prietenii toată noaptea. Leafa nu era mare, dar pe vremea aceea cine trăia din leafă? Picușurile, de erau nădejdea funcționarului. Și plocoanele sau, „bacșișurile“ cum le ziceau, făceau cât două lefuri. Duceam lume albă, ce să vă mai spun? Într'o bună zi însă Consiliul Dirigent se desființează și eu sunt suprimat. Adică trimis la catedră, în satul cutare. Nevastă

mea nici nu voia s'audă. Cum, iarăși înapoi între opinări? Nici moartă!

Am bătut pela uși, m'am ploconit în dreapta și'n stânga, până când am fost primit la Siguranță, agent secret. Mai mult de milă. Dar și eu îmi făceam slujba mai mult de silă. Leafa mică de tot, o duceam greu. Într'o zi — ce să mai ascund? — m'a mușcat șarpele de inimă și am primit să fiu mituit. Cu mita e mult până te'nveți. Iar la Siguranță vine lume multă. Prilejul te ispitește la tot pasul. Într'o bună zi însă mi s'a infundat. M'au prins cu mierca pe degete și m'au dat afară.

Am mâncat atunci o rușine grozavă. Dar cu timpul s'a mai cocoloșit afacerea și nu s'a prea știut precis. Și la urma urmelor pe atunci se vorbea despre mulți, știți d-voastră foarte mulți erau mânjiți.

Cu onoarea stam rău, dar și mai rău o duceam cu pâinea. Eram fără slujbă. Gândul să mă întorc iarăși la dăscălia satului, m'a ispitit din nou, dar numai o clipă. Când mă gândeam la această evadare mi se părea că mă prăvălesc într'o prăpastie.

— Și ce-ai făcut?

— Ce era să fac, ca să nu mă inec? O voce tăuntrică îmi șopti atunci: O singură barcă de scăpare pentru tine este politica. Aruncăte'n ea!

Când i-am spus vestea, a aprobat cu amândouă mâinile. Și drac să te faci, numai s'apuci la creangă verde, îmi zise dânsa. — Din Cluj nu plecăm!

M'am frecat puțin de domnia dela putere și m'am înscris în partid. Și ca să dau dovezi că sunt un vrajnic luptător, am denunțat, am calomniat și am înjurat pe adversari, prin toate bâlcuirile. În campania electorală umblam tot în auto, alături de foștii miniștri. Și dădeam mâna numai cu deputați.

Treabă mare nu prea făceam eu, iar bani totuși aveam. Mă înfruptam din fondurile electorale și mai picura de ici colca, pentru intervenții și alte servicii, ce puteam face. Imediat după alegeri mi-au cerut „o situație“, ca orice om cu merite reale pentru partid. La intervenția prefectului m'au numit revizor școlar de clasa II-a. Nevastă-mea nu-și mai încăpea în piele de bucurie

și numai decât i-a spus servitoarei să-i zică deacum „nagyságos asszony“. Eram în vârful piramidei, unde nu visasem s'ajung niciodată. Slujba cea nouă era frumoasă, știți bine, dar cerea muncă și pricepere. Eu însă, care părăsisem dascălia de aproape 10 ani, vă închipuiți ce treabă puteam să fac în controlul învățământului. Uitasem aproape tot și nu cunoșteam nici legile, nici regulamentele școlare. Mă țineam mai mult de trebile și ședințele partidului. Și terorizam pe dascălii, cari manifestau credințe și opinii politice contrare. La un moment dat nemulțumirile și denunțurile contra mea au început să curgă. Mi s'a pus în cârcă felurite potlogării, și într'o bună zi m'am pomenit, că mi se revoacă delegația de revizor. Iarăși îmi sărise pernele și mă văzui aruncat în stradă, ca o cârpă. Niciunul din politicianii pentru cari mă războisem, nu mi-au luat apărarea. Toți s'au lepădat. Atunci m'am simțit mai înjosit și mai nenorocit, ca totdeauna. Un mare desgust de oameni, și mai ales de cei cu politica, îmi umpluse sufletul. Mi-era deodreptul, rușine să mă mai arat între oameni, mai ales, că unii dintre învățători mă întâmpinau cu zâmbete de dispreț și ironie.

Nevastă-mea și mai ambițioasă, să cadă la pat nu altceva. Plângea într'una și blestema pe toți sfinții din cer, pe toți muritorii de pe pământ.

Mi-a declarat apoi, că ea nu mai rămâne la oraș cu niciun preț, dacă nu mai este „doamna revizorului“. Rușinea de a se întâlni cu prietenile n'o poate suporta. Mai bine prima'n sat, decât ultima la oraș, vorba aia.

— Al dracului să fie orașul și blestemat să fie ciasul, în care l'am dorit! — adausei eu mâhnit și totodată decis să încep o altă viață. Adică să mă întorc la viața și la vechea meserie mea de demult. Anii mei dela începutul carierei de învățător îmi apărură atunci înfășurați într'o aurcolă de lumină, de mulțumire și liniște binefăcătoare. În fața ochilor îmi apărură imaginea unei școli pline de copii rumeni și sănatoși, că mă cheamă să-i învăț carte... Mi-am cerut un post și am fost numit aici, în satul acesta îndepărtat, unde nu mă cunoșteă nimeni. Nici nu doream să știe cineva pățaniile din povestea vieții mele, pe cari mă trudeam să le șterg cu totul din amintire.

Aici trăiesc acum de doi ani. Și pot să vă spun, că mă simțesc ca înviaț din mormânt. Pacea și curățenia vieții dela țară m'a priment la suflet; noul contract cu școala m'a înviorat și mi-a redat idealul de viață. Sunt alt om. Nu mai sunt un pierdevară, un derbedeu fără lucru și-o lichea politică, cum ajunsesem să fiu. Mi-e rușine când mă gândesc cât de adânc decăzusem sub aspectul moral. Îmi plăcea că sunt „ceva domn mai mare“, dar simțeam în acelaș timp, că sunt un nimenea și lumea nu mă respectă de loc. Acum m'am lepădat de toate păcatele astea, ca de Satana. Inima mi-a venit la loc, ca o apă care-și revine la matcă, după ce se umflase de noroiul ploilor.

Într'o noapte, acum de curând, am visat, că eram iarăși revizor și părea că venise un inspector să mă ancheteze... Dimineața, când m'am trezit și am văzut, că nu era adevărat, am avut o bucurie, de-mi părea, că toată țara este a mea. Nu mai doresc nimica. Și n'aș pleca de aici, n'aș schimba postul ce-l am, pentru lumea toată. N'am altă țintă, decât să-mi implinesc datoria și rostul meu modest de făcliuță, care se consumă pe sine ca să lumineze pe alții. Vă rog să mă credeți. Ceeace v'am spus, este spovedania unui om, care s'a regăsit pe sine însuși.

I-am strâns mâna cu căldură și l-am felicitat.

Îmi pare nespus de bine, că te-am ascultat și te-am descoperit. Povestea dtale m'a înduioșat sincer, deși o cunoaștem din pățania altora. Ambițiile deșarte te-au desrădăcinat. Psihologia vremii noi te-a fost coborât. Suferințele îndurate însă te-au vindecat de boală și te-au înălțat iarăși pe pedestalul sufletesc, de pe care poți să fii aceea pentru ce te-a pregătit entusiastul nostru profesor de pedagogie, răposatul Petre Șpan dela Sibiu: *un adevărat dascăl al poporului*. Dumnezeu să-ți ajute!

Am plecat.

— Exemple de felul acesta sunt mai multe zise pe drum revizorul școlar. Tipul învățătorului apucat de vâltoarea politica sau prins de paianjenul psychozei bolnave de după războiu, este destul de frecvent noi...

— Da, știu. Fenomenul este însă mai general, și

cuprinde întreagă pătura noastră cultă. Este un ferment, care a scos pe toți din alvia veche.

E un fel de must, care, — într'o țară aflătoare în durerile facerii, cum e țara noastră, — în chip fatal, a prins să liarbă cu clocot.

Dascălul nostru este *unul din cei wulfi*, cari au fost luați de curent. Acum e salvat. Valurile l-au aruncat la mal, înainte de a se pierde 'n adâncul lor. Iată-l redat școlii cu trup și suflet. Iată-l prefăcut, din haimana politică, în veritabil apostol al culturii.

Să tăiem vițalul cel gras, aidoma ca pentru fiul cel rătăcit din scriptură.

Și să dorim ca toți cei prinși în blestematul vârtej să scape teferi și s' apuce drumul lui Achim Codruș.

Gh. Tulbure
insp. școlar.

Munca Manuală.

Conferință ținută în ședința intimă a cercului cult „Gh. Neagu.“
de Nicolae Iltie inv. Băleni.

Dlor Colegi,

Fiindu-mi dat să vorbesc despre activitatea practică sau mai bine zis munca manuală în școala primară, voi încerca prin câteva cuvinte să dovedesc că metoda activă, menită să exercite activitatea proprie a școlărilor, se bazează mult pe munca manuală, care este aproape singurul mijloc indicat să corespundă atâtor temeieri pe cari se înalță școala activă integrală. S'a discutat mult, mai ales în timpurile recente referitor la însemnătatea și rolul inv. practic în domeniul educației, fiind mai ales în rezolvare marea problemă a școlii active.

Recunoașterea locului în educație a lucrului manual s'a accentuat încă prin secolul al XVII lea de către Comenius, care susținea influența directă a acestui obiect în educație. Tot pentru o cerință de adaptare la complectarea educației, găsim părerile lui Locke și Rousseau cari afirmă o trebuință de cunoaștere a unei meserii. Tot astfel pedagogul Franck și discipolii săi au introdus lucrul manual în școlile rurale. Pestalozzi și Froebel iarăși deasemenea au pus în practică lucrul manual pentru educația copiilor. Din partea tuturor s'a recunoscut și susținut că acest sistem de

practică este o ocupație plăcută și folositoare pentru orice institut în vederea unei educații solide. O deosebită importanță, s'a dat lucrului manual în timpul din urmă de către Suedezi, cari l-au introdus ca obiect de învățământ obligatoriu pentru școalele primare. Bine înțeles, concepțiile de-un început pedagogic au evoluat în alte sisteme, ca de ex. în cel Danez. Mikkelsen a analizat valoarea psihologică a aptitudinilor și mișcărilor și a creat un sistem foarte interesant. Scopul metodei însă nu a variat și constă în exercitarea dibăciei generale, îndemnării mâinilor, iuțelei și siguranței în mișcări, dezvoltarea gustului și dragostei de muncă, formarea deprinderilor de ordine și perseverență, deșteptarea simțului de frumos în muncă și găstrea mijlocului de-a căpăta, de-a aplica și a controla cât mai multe cunoștințe. Iată dar vădită necesitatea introducerii lucrului manual în școalele de băieți.

Societatea pedagogică din Viena, în vederea admiterii lucrului manual în școli și-a dat părerea că această introducere este o necesitate pedagogică; lucrările practice să se pună într'o legătură strânsă cu învățământul teoretic, cu scop de-a se sprijini și înainta reciproc.

Vedem cum lucrările manuale au căpătat o mare însemnătate educativă în educația integrală.

Învățământul a luat înfățișări cu totul diferite, și chestiunea învățământului practic a fost pusă în câmpul și interpretată de unii într'un fel, de alții într'altul.

În rezumat aceste înfățișări se pot reduce la două: sistemul economic și sistemul pedagogic. Huys rezumă aceste tendințe în felul următor: Acei cari țin seama numai de punctul de vedere economic, cred că școala primară caută să desvolte pe copii și să-i pregătească cât mai complet posibil pentru meșteșuguri diferite, asigurându-le la eșirea din școală mijloace materiale de existență. Prin astfel de mijloace ei sunt de părerea că forțele producătoare de bogății sociale se vor mări.

Ceilalți cari adoptă părerea sistemului pedagogic, socotesc lucrul manual ca un mijloc educativ, care dă mâinilor îndemnare, determină o dibăcie generală de care ne folosim în tot felul de împrejurări ale vieții practice și atâta gustul pentru lucru, exercită puternic atenția și percepția.

Din cele expuse se poate vedea că contrastul între aceste două tendințe este complet. Pentru prima, vedem că scopul învățământului practic este pregătirea directă pentru o profesiune; pentru cealaltă acest scop este mai înalt. Școala trebuie să desvolte integral și armonic pe copil, fără a se gândi la meseria acestuia de mai târziu. Astfel vedem că această tendință consideră învăț-

mântul manual ca un factor în formarea generală a copilului. La început a fost adoptată concepția economică; învățământul manual trebuia să dea copilului din popor un mijloc de viață. Încetul cu încetul însă, învățământul manual și-a găsit adevăratul scop de-a colabora la dezvoltarea fizică, morală și intelectuală a copilului, lucrând în strânsă legătură cu celelalte obiecte de învățământ. Originea acestei concepții, după cum am mai amintit, este Suedeză.

Considerând astfel activitatea practică ca principiu de educație, vom avea numeroase ocazii ca s'o folosim în școala activă. Formele mai importante sub cari ni se prezintă activitatea practică sunt: grădina școlară, atelierul și laboratorul. Ocupându-ne de grădina școlară, vedem că ne oferă material pentru lecțiile de intuiție și Șt. Naturale. În acest chip, activitatea proprie a școlărilor se poate manifesta din belșug și nu numai din punct de vedere material, ci și intelectual. Tot în grădina școlară își găsește un sprijin nemăsurat de prețios și alte studii ca: geometria, prin aplicarea diferitelor măsuri, aritmetica prin diferite probleme ce se fac în legătură cu numărul și valoarea produselor; fizica, prin cercetarea densității și umidității atmosferice în diferite timpuri ale anului cu ajutorul termometrului, barometrului și hidrometrului, pe care o grădină școlară trebuie să le aibă. Presupunând că mijloacele nu permit să se dispună de-o grădină școlară după cerințe, s'ar putea totuși da fiecărui elev să cultive acasă la el plante, să îngrijească animale diferite etc. . . Trebuie deprinși copiii să nu lase nici o bucată de pământ necultivată.

Natura totdeauna se supune când avem față de ea o atitudine activă. Și tocmai această atitudine vrea școala activă s'o dezvolte

Trecem la a doua formă a activității practice, *atelierul școlar*. Aici iarăși, munca din atelier poate fi legată de mai multe obiecte de învățământ. În atelier se pot face numeroase și variate aplicații practice. În anii primi de școală se vor da lucrări mai ușoare, pentruca trecerea de la joc la muncă să se facă pe nesimțite. Lecțiile de intuiție, mai ales a animalelor sau păsărilor se pot încheia prin lucrarea în argilă-după-natură sau desenarea subiectului învățat. La geometrie iarăși putem face corpurile din argilă, lemn sau carton; deasemenea, obiecte pentru predarea științelor fizice. Se pot face apoi împletituri de hârtie și de pae, cari iarăși au o mare însemnătate în deșteptarea spiritului de activitate al copilului. Tot aici amintesc că e o necesitate absolută să punem mult preț pe dezvoltarea spiritului de invenție la copii și să nu avem preferinții prea mari pentru lucruri absolut exacte făurite prin îndemânarea lor. În genere, orice lucrare se va face, trebuie să fimem seama că o specializare înainte de vreme este turburătoare

educației și învățământului, deasemenea că rostul școlii primare nu este de-a face specialiști.

Munca din atelier se face și rămâne numai în cadrul scopului educativ al școlii active și în legătură cu învățământul. Cu toate acestea putem vorbi de oareșicari îndemnuri când observăm în cursul anilor de școală talente cu aplicații firești spre lucru manual, și e datorința noastră de-a îndruma astfel de elemente, pe călea lor de carieră preferată. Prin aceasta vom contribui la completarea lucrurilor din școlile de meserii cu oameni specialiști și talentați pentru carieră; vedem că meseriile sunt îmbrățișate aproape numai de elemente cari nu pot pătrunde prin școli, sau cari sunt respinși la examene începătoare. Bine înțeles, educatorul din șc. primară va ști doar să constate talentul unui copil, lără însă a căuta să-l perfecționeze pentru un scop anumit. În cece privește laboratorul școlar, el are de scop să înlesnească pătrunderea mai adâncă a legilor naturate fizice și chimice. Aceasta într'o măsură mică în școala primară, deoarece aici se învață numai primele elemente științifice, deci nu poate fi vorba de-un laborator bine organizat. Văzând dar aceste 3 forme sub cari se prezintă predarea învățământului practic, trebuie să căutăm a pătrunde bin adevăratul scop al acestui învățământ, fără a exagera însă prea mult această direcție, pentru a nu altera caracterul șc. primare și pentru a nu compromite reușita unei activități al cărei interes este foarte mare și real. Numai înțelegând aceste lucruri și conduși de-o reacțiune energică, școala va reuși să dea o idee exactă despre lucruri, va deștepta interesul pentru activitatea spiritului și va asigura adevărata cultură integrală a gândirii. În cece privește punerea în aplicare a învățământului practic, putem constata că s'a făcut o oarecare îmbunătățire dar într'o măsură prea mică până în prezent în conformitate cu cerințele reale. Aceasta datorită în primul rând lipsei personalului didactic pregătit în această privință, și-apoi programei care este prea încărcată și imposibil de-a fi realizată de un singur învățător, mai ales la o șc. cu 7 clase. Nu vorbesc de ignoranța unora, cari deși ar avea mijloace, nu se sinchisesc de acest fapt. Deocamdată vrând, nevrând, trebuie să ne mulțumim cu cece putem produce prin sforțările noastre în limita puterilor de activitate, și timpul cred, ne va dovedi pe deplin marea folos al învățământului practic în educația integrală a omenirii, producându-ne poate și mijloacele necesare unei înfăptuiri atât de ideale.

Principiul intuiției în școala primară.

„Școala pasivă lungeste copilăria, și scurtează viața.“

Intuiția este azi baza tuturor cunoștințelor ce se predau în școala primară. Orice cunoștință înainte de-a trece în conștient, trece prin intuiția simțurilor. Intuiția este însăși scurgerea vieții omnești. Știm că școala veche care sugera în mintea copilului idei abstracte, nu se bază pe intuiție. De înțeles că, intuiția ca metodă căci intuiția se poate lua și ca obiect de învățământ. Un principiu fundamental al școlii active, este „principiul intuiției“. Tot ceea ce dăm copilului, să se facă prin intuiție. După școala activă este, ca să se facă intuiția în mijlocul naturii, nelăsând să se scape ceva neobservat sau îndolnic în creierul copilului. Ex. avem de predat: gr. de legume gr. de pomi. Să-l ducem în fața realității și nu să-i prezentăm lucrul numai în imagini. Să-l punem pe copil să observe lucrul în amănunțime, și nu numai să-l privească.

Dacă am face bilanțul unei lecții de intuiție, am ajunge la următoarele norme metodice, cari neapărat trebuiesc respectate și anume:

1. Să facem apel la voința copilului de a observa cu atențiune, și de a reproduce exact ceea ce a observat.

2. Să se lămurească diferitele categorii de materiale intuitive, ca, persoane, lucruri, forme, culori, poziții, mărimi, fapte, foloase, etc. etc.

3. Intuiția să se facă în mod sistematic, adică să se intuiască întâi cutare lucru, apoi cutare element etc.

4. Observația să se facă pe calea cât mai multor simțuri, căci cu atât copilul va avea o iconă mai clară, și completă, despre obiectul intuit.

5. E bine ca intuiția să fie întotdeauna, urmată de desen, sau modelaj, având în vedere necesitatea de a ne convinge că observația e corectă sau nu. S'ar crede de unii că lecția de intuiție, e bine să fie precedată de povestire, cu gândul de a stimula copilului interesul pentru intuiție. Întru cât e fapt știut că povestirea apelează mai mult la imaginația copilului, ca poate fi adesea dezastroasă, ca falsificatoare a realității intuite. Ne întrebăm? Mai e vorbă de interes când prezentăm copilului în fața obiectului pentru intuit? Prezentarea însăși a obiectului stimulează atenția spontană a copilului, însoțită de plăcerea de a intuit. După cum am mai amintit, ființa viețuitoare, etc., să fie studiată nu sustrasă din mediul ei natural, ci pe cât stă în putința noastră, prin excursiuni cât mai dese, să dăm posibilitatea copilului, de a o cunoaște în mediul ei de viață obișnuit „în felul acesta s'a ajuns la studiul naturii pe unități biologice, pădurea cu animalele, și plantele din ea, apoi, lacul, marea,“ etc. Normele metodice cari se aplică azi la

intuiție, e de știut, că nu sunt un produs al timpurilor de față, ci sunt un produs al pedagogiei moderne, în evoluția ei până la pedagogia contemporană. Primul pedagog din pedagogia modernă a fost John Amos Comenius, care prin genialitatea sa pedagogică, putem spune; că a creat o epocă de renaștere în domeniul pedagogiei. Vorbind despre principiul iniției, nu pot să nu a nu insist puțin asupra acestui pedagog, în opera căruia este învederat principiul intuiției ca principiu de bază al învățământului. Importanța lui Comenius în domeniul pedagogiei destul de apreciată de contemporani, este azi scoasă din orice discuție și universal recunoscută, după cum afirmă și dl. Nisipenu. Viața lui, plină de peripecții mari, activitatea lui sânguitoare, alterată și întreruptă adesea de acele evenimente sângeroase, cari alcătuiesc istoria Europei la începutul veacului al XVII-lea, fac din biografia lui Comenius un studiu plin de interes întocmai ca și doctrina sa pedagogică. Nu mă voi ocupa însă de această latură, ci voi căuta princip. int. din opera sa.

Didactica Magna (marea carte) s'a creat în secolul al XVII-lea ca o necesitate pedagogică, considerată de însuși Comenius ca opera sa fundamentală. Este călăuzită această operă de numeroase principii de educație și învățământ, cari urmate, în părțile lor bune, fac cinste școlii de azi.

Să reliefăm principiul intuiției.

1. Tot cecace prezentăm copilului, spune Comenius, să prezentăm în intuiție, și 2. să nu se sleiască niciodată forțele spirituale. **CC** Omnia sponte fluau obsit violentia rebus — „Știința fiind mare și viața scurtă”, s'avem grijă, să știm măsura proporțional acești doi factori.

În „Orbis sensualis pictus (Lumea zugrăvită în icoane) scriere ce-a circulat aproape în toată lumea, găsim limpede principiul intuiției la Comenius. În această carte, Comenius urmărește scopul de-a da copiilor despre lume idei adevărate, complete, clare, și hotărâte, prezentându-le lucrurile de care li se vorbește, în imagini, (prin tablouri) intuiția indirectă. — El a fost primul care a avut ideea să se predea după tablouri — acela e și azi —. Din acestea sunt inspirate tratatele de pedagogie de azi. Orbis sensualis pictus, este prima carte de îndrumare didactică, în aplicarea consecventă a intuiției: atât numai că Comenius insistă asupra desenului și imaginii lucrului, nu a lucrului însăși, deși aceasta eră de fapt intenția lui.

Cât timp dascălul se va și folosi de pincipiul intuiției în toată lumina lui, preconizând intuiția sistematică, să fim siguri că școala va da rezultatele cerute. Să se știe că însăși educația morală și națională cari cad tot în sarcina inv. se bazează pe intuiție. Și după cum noi vom ști aprinde schintea în sufletele plâpânderelor ființe, așa va lumina.

GAVRIL FLORUȚIU
inv. Suțag.

In jurul unei lecții de gramatică.

Cu ocazia „Cercului Cultural” din comuna Roșiori, pe ziua de 18 Martie, din ședința intimă a făcut parte și lecția de gramatică la clasa III-a — Verbul — ținută de subsemnatul.

Schița planului.

Obiectul: Gramatica.

Subiectul: Verbul cls. III-a.

(Cazul când arată lucrare.)

Pregătirea: Se pun copiilor întrebări diferite, în sensul unei examinări asupra categoriilor de cuvinte învățate: ființă, lucru subst. adjectiv, pronume, etc. Li se spune să scoată caietele de exerciții, anunțându-le că vor învăța despre un alt fel de cuvinte.

Predarea: a) Copiii fac diferite mișcări. De ex.: Să iasă un elev și să deschidă ușa clasei. Ce-ai făcut tu? (— Eu am deschis ușa.) Actul acesta se exprimă, iar exprimarea se intuește, făcându-se observația și accentuându-se se că vorba „am deschis” arată ce facem, ne mișcăm, lucrăm ceva, adică lucrare. Un alt copil e pus să cânte, altul scrie, citește, merge prin clasă ș. a. m. d. Fiecare act se exprimă corect, iar exprimarea se intuește cu observația „lucrare” de ființe. Copiii dau exemple din lucrările latei, mamei, pasărilor, etc. Odată cu intuiția, elevii scriu în partea stângă a filei, un șir de cuvinte cari arată lucrări de ale ființelor.

b) Cuvinte cari arată lucrări de ale lucrurilor. Se topește o bucată de zahăr în apă, se rupe o nuia, se rostogolește o bilă, procedându-se ca și la lucrările ființelor.

Se scriu și aceste cuvinte în partea dreaptă a filei.

Pe tabla clasei și pe caietul lor se altă:

<i>Ființe:</i>	<i>Lucruri:</i>
am deschis	se topește
cânt	se rupe
scriu	se rostogolește
m'am sculat	se căzut
merg	se aprinde
muncește	
coase.	

Asocierea: Să citească cineva vorbele din partea stângă. Ce arată aceste vorbe? Dar cele din partea dreaptă? Prinurmăre toate aceste vorbe ale cui lucrări arată?

Generalizarea: Vorba care arată lucrarea ființelor sau lucrurilor se numește verb.

Aplicarea: 1. Se scriu mai multe verbe.

2. Aleg verbele dintr'o bucată.

3. Se alcătuesc propozițiuni.

Critică. Dându-mi-se cuvântul, spun că această lecție la treapta predării, se mai putea face astfel: se scriau propozițiuni pe tablă și se analizau, notându-se verbele. Această părere este susținută, pe când metoda procedării mele este considerat cu totul greșit,

denarece verbul trebuia luat în legătură cu propozițiunea, în angrenajul mai multor vorbe și că acest metod nu-i nici logic, nici psihologic. Verbul ne fiind luat în legătură cu părți din propozițiune, copiii au rămas cu o cunoștință vagă. Așa au criticat unii din colegii cercului.

În răspuns am arătat, că n'am procedat cu vorba „verb” separat, ci l-am substras din analiza unei exprimări, din intuiția făcută în natură, după cum se vede în plan, mai puțin logic, dar cu mult mai psihologic, mai interesant și mai activ.

Zic mai puțin logic, pentru că în orice acțiune a noastră, vedem întâiu complexul și pe urmă venim cu analiza. În cazul de față, firul minții copilului a urmat acelaș proces general, doar că s'a prezentat sub altă formă. Mai mult psihologic, prin faptul că punând pe copil în situația de a face el însuși lucrarea, exprimând fiecare act, intuindu-l și scriind cuvântul care arată „lucrarea” învăț a fost psihologic, intuitiv, activ, interesant și practic. Nu știu dacă mai este în gramatică altă lecție, la care să se poată aplica așa de bine aceste principii, ca la verb.

Cred că o lecție atunci își ajunge scopul, când copilul cu toate că nu știe corect definiția regulei dar să fie pus în situația de a reflecta singur asupra ei, scoțând generalizarea. Atunci cunoștința nouă va fi prefăcută „în carne și 'n oase”.

Dar această reflectare depinde de felul cum s'a făcut intuirea în predare.

Știm că orice procedare, variază cu subiectul. La gramatică pentru ortografie, educația auzului, funcției logice. Pentru predarea părților de propozițiune, se pornește dela propozițiuni, pentru că ele se înțeleg numai în raport cu propozițiunea.

În cazul nostru, pentru predarea categoriilor de cuvinte, am pornit dela intuiția în natură, s'au adunat cazuri dela cari s'a indus la definiție.

Rămâne la priceperea inv. ca la terminarea predării întregului verb și în alte împrejurări să închege în propozițiuni acest nou cuvânt. La început când se dă noțiunea de „verb”, scriind pe tablă propozițiuni și pe catet, atenția lor nu va urmări așa de bine noțiunea care se predă. Verbul este legat de lucrare, iar nu de propozițiune.

Rog pe D-ții Colegi să ia parte activă la această discuție și venind cu o critică sănătoasă, vom fi mulțumiți că putem să contribuim cu mult sau puțin în activitatea noastră pedagogică.

G. Pâslă, Roșiori.

Cetirea în școala primară.

Datorită unor anumite afinități sufletești sau luându-se după „moda” dintr'un anumit timp, unii cogi dau o mai mare importanță unora din obiectele de învățământ, decât altora. Se face deci o gradare în importanța pe cari o au diversele obiecte de

învățământ între ele pe deoparte și între ele și așa zisele dexterități, pe de altă parte. Sunt colegi și nu puțini, cari țin să facă mai multă aritmetică și gramatică, punând mai presus aceste două studii — Este inutil să discutăm întâietatea obiectelor de studiu. Toate sunt importante și legiuitorul, prin repartizarea orelor atribuite prin programe, a rezervat fiecărui obiect de studiu, timpul necesar pentru a fi predat în întregime și a contribui fiecare la formarea armonică a individului. Sunt colegi cari neglijează celelalte studii sau dexterități de dragul altor 2—3 studii cari l-ar pregăti pe elev mai bine pentru viață zice-se.

Între obiectele de studiu care sunt neglijate, este și cetirea. Ea este lăsată de mulțorii ca cenușearea din poveste, uitată și rareori se mai ocupă de ea careva așa cum ar trebui. Și, acest obiect când e neglijat, ca nici un altul contribuie la superficializarea elevilor. Cum se predă de obicei cetirea? Începând cam către sfârșitul abecedarului de p. II și continuând cu celelalte clase, cetirea se predă pe „apucate”. Când îți mai rămâne câteodată puțin timp până să sune și când n'ai ce mai face, spui elevilor să deschidă cărțile de cetire și să citească lecția ce urmează. De cele mai mai mulțorii însă, li se dă elevilor să citească acasă. Fără să ne ascundem, aceasta este în foarte multe cazuri, modul de *predare* al cetirei.

Nu vom cădea în greșala să cer pentru cetire mai multe ore decât sunt în programă și deci să i se dea o deosebită importanță. Se poate cere cel puțin atât, ca pe când la șt. nat. sau alt studiu ești în trim. II, la cetire să nu fii la ultima lecție din carte sau să fi dat deja gata toate bucățile.

Trebue să lămurim ce înțelegem printr-o cetire bine făcută. Unii cred că a citi repede este totodată și o cetire bună. Nu în multe școli elevii citesc respicat, distinct cuvânt de cuvânt și încă să mai fie și atenți la ceace citesc. Cei mai mulți copii, au numai urechea la ceace citesc, nu și atenția încordată. E drept că e ceva mecanic în operația aceasta a cititului la început, dar mai târziu nu trebue să se transforme în superficialitate. Fiecare cuvânt are înțelesul lui, a.e. coloritul lui, e ceva distinct în fiecare vorbă. Cât de mult seamănă copiii aceștia cari citesc repede, numai pentru ureche, neavând timp să gândească asupra celor citite, cu șurința cu care vorbesc cei mari fără să spună nimic, fără să gândească. Este urmarea acestui fel de citit. Nu trebuesc forțați elevii să citească repede, ci să citească potrivit de rar pentru ca și cei cari citesc mai slăbuț să-i poată urmări.

Încercați să puneți pe copil să vă spună părțile cari le-au plăcut lor mai mult și veți vede că cei mai mulți n'au fost atenți la ceace au citit. Ce concluzii nu poți trage din felul de a alege ei singuri ceace este mai frumos în lecția citită! Transformați cititul dintr'un act mai mult mecanic, într'un act sufletesc de cea mai mare importanță. Fără greșală poți cunoaște pe elevi după felul lor de a citi.

O amintire personală. În școala primară eram cotal ca cel

mai bun la cetire. Eram dintre acei ce străluceau printr'o cetire repede, care plăcea foarte mult instructorului meu. Din nota 10 nu mă scotea. De felul cum citeam atunci și mult timp după aceea, mi-am dat mai târziu seama. Și am început — cu greu — să cetesc rar și făcând rezumate din ceea ce citeam: mai târziu am reușit de m'am lepădat de acest mod de cetire.

Pentru această cetire greșită, nu poate fi responsabil altcineva decât învățătorul. Am auzit copii citind ca țărcomnicul dela biserică fără nimic inteligibil în cetire. Pe alții citind atât de repede încât nu puteai deosebi cuvintele, atât erau de nearticulate, de neclare.

Din nici o lecție de cetire să nu lipsească cetirea învățătorului. Să se explice cuvintele neînțelese; să nu fie elevii lăsați să folosească în vorbirea lor cuvinte al căror înțeles nu-l cunosc. Să fie puși să reproducă cele cetite, iar la sfârșit, să nu se neglijeze niciodată scoalerea rezumatului — nu prin ideile principale care să se scrie pe tablă — ci sub forma unui rezumat verbal făcut cu contribuția întregii clase. La început cei mai buni și treptat și ceilalți, să fie obișnuși să spue pe scurt cuprinsul lecției cetite. Până se vor obișnui, desigur că lucrul merge greu. Această obișnuință are rezultate netăgăduite de mari și la celelalte studii. Obișnuindu-l să facă rezumatul unei astfel de lecții, îl deprinzi cum să învețe o lecție de istorie, de religie etc. îl înveți să separe miezul lecțiunii, de lucrurile de prisos, îl înveți să desprindă dela început ceea ce este necesar, ceea ce trebuie neapărat știut, de ceea ce este de prisos. Cu acest procedeu îi disciplinezi gândirea, și faci din el o ființă activă cu adevărat.

Rezumatele acestea pot fi utilizate — pentru compunere, fiind totodată și un excelent mijloc și pentru o vorbire corectă, care va deveni depindere prin dese exerciții. C. BUNEA.

PARTEA OFICIALĂ

No. 1461—1929.

Se aduce la cunoștință, că Ministerul cu ordinul No. 23947—1929 a dispus că transferarea elevilor dela școlăle primare minoritare la școlăle primare ale Statului, în cursul anului școlar, se poate face numai cu aprobarea prealabilă a Ministerului.

Oradea, la 2 Martie 1929.

No. 1462—1929.

Se aduce la cunoștința celor interesați, că On. Minister cu ordinul No. 17915—915 a dispus ca învățătorilor, cari au obținut scutirea de armată după vârsta de 22 sau 23 ani, să li se socotească timpul servit pentru definitivat, dela 21 ani.

Oradea, la 2 Martie 1929.